

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КАПІТАЛУ ТА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

MODERN APPROACHES TO DEFINING CAPITAL AND OWN CAPITAL OF ENTERPRISE

УДК 657.658

Майборода О.Є.

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту
Харківський інститут фінансів
Київського національного
торговельно-економічного університету
Сукрушева Г.О.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та менеджменту
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кривогобова І.О.

студент
Харківський інститут фінансів
Київського національного
торговельно-економічного університету

У статті досліджено категорії «капітал підприємства» та «власний капітал підприємства» на основі праць вітчизняних та зарубіжних науковців. Узагальнено основні теорії капіталу, виходячи з історичного аспекту розвитку наукової думки під впливом змін економічного простору. Наведено морфологічну оцінку економічної категорії капіталу та власного капіталу підприємства, що дало змогу авторам надати власне визначення на основі загальноприйнятих значень. Визначено необхідність ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства. Зазначено необхідність своєчасного аналізу власного капіталу підприємства як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів фінансовою інформацією. Доведено, що формування власного капіталу підприємства – це ключовий аспект під час створення підприємства і його функціонування, оскільки його достатність є одним із головних показників в оцінці кредитоспроможності підприємства. **Ключові слова:** капітал, власний капітал, фінансовий стан, внутрішні джерела, зовнішні джерела, кредитоспроможність підприємства.

В статье исследованы категории капитала предприятия и собственного капитала

предприятия на основе трудов отечественных и зарубежных ученых. Обобщены основные теории капитала, исходя из исторического аспекта развития научной мысли под влиянием изменений экономического пространства. Представлена морфологическая оценка экономической категории капитала и собственного капитала предприятия, что позволило дать авторам собственное определение на основе общепринятых значений. Определена необходимость эффективного управления финансовыми ресурсами предприятия. Доведено необходимость своевременного анализа собственного капитала предприятия как для внутренних, так и для внешних пользователей финансовой информации. Доказано, что формирование собственного капитала предприятия – это ключевой аспект при создании предприятия и его функционировании, поскольку его достаточность является одним из главных показателей при оценке кредитоспособности предприятия.

Ключевые слова: капитал, собственный капитал, финансовое состояние, внутренние источники, внешние источники, кредитоспособность предприятия.

The article examines the category of capital of the enterprise and the equity capital of the enterprise, based on the works of domestic and foreign scientists. The main theories of capital are generalized, based on the historical aspect of the development of scientific thought, under the influence of changes in the economic space. The morphological assessment of the economic category of capital and equity of the enterprise is presented, which allowed the authors to give their own definition based on generally accepted values. Determined the need for effective management of financial resources of the enterprise. The necessity of timely analysis of the company's own capital, for both internal and external users of financial information, was brought. It has been proven that the formation of the company's own capital is a key aspect in the creation of the enterprise and its functioning, since its sufficiency is one of the main indicators in assessing the company's creditworthiness. In modern society, representatives of Western economic science treat capital as «the long-term benefit of human creation for the production of other goods and services.» This definition of capital serves as a general basis for various concepts used in the use and in economic literature. Despite some commonality in the interpretation of the definition of «capital», changing the conditions of business create prerequisites for the permanent perfection of its essence. Therefore, in today's conditions, researchers are differently suited to the definition of the concept of «capital». In modern conditions, the company's own capital is the basis for its operational, investment and financial activity, since on the basis of the sufficiency of equity can be judged on its independence, and hence of financial security, with the help of equity capital, the management of the enterprise has the right to make independent decisions in the field management, and accordingly, to be responsible for the results obtained. The equity of the enterprise allows us to estimate its market value, the level of competitiveness, therefore, the quality management of its own financial resources of the enterprise is an integral part of modern financial management. Co-owners and managers of the company constantly need to analyze the equity, as it helps to identify its main components and determine the consequences of their changes for the financial sustainability of the enterprise.

Key words: capital, equity, financial condition, internal sources, external sources, creditworthiness of an enterprise.

Постановка проблеми. Управління підприємством на кожній стадії його життєвого циклу завжди спрямоване на ефективне формування, розподіл та використання його капіталу. Тому дослідження цієї важливої категорії необхідне в умовах сьогодення, адже економічний простір має мінливий характер, що зумовлює необхідність постійних дій у сфері пошуку нових джерел формування капіталу підприємства, якісного розподілу та ефективного його використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення категорії капіталу та власного капіталу має тривалий історичний шлях, оскільки це поняття займало уми ще давньогрецьких філософів. Сучасні автори, такі як І.Т. Балабанов, В.Г. Біло-

ліпецький, І.А. Бланк, Є.Ф. Брікхем, Л.І. Катан, С.В. Моїсеєв, В.М. Опарін, А.М. Поддєрьогін, вивчаючи поняття капіталу і власного капіталу підприємства, керуються необхідністю пошуку нових джерел поповнення фінансових ресурсів і ефективністю управління капіталом підприємства.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення теоретичних аспектів поняття «капітал» та «власний капітал» підприємства з метою його узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Провідна роль категорії «капітал» підкреслюється самим змістовим значенням цього поняття, що походить від латинського слова «capitalis» і означає «головний, основний, ґрунтовний, дуже

важливий». Дослідженням цього поняття займалися вчені у всі часи. Першим дослідив категорію «капітал» давньогрецький мислитель Аристотель (384-322 рр. до н.е.). Він розглядав капітал через призму багатства і зробив висновок, що це поняття поділяється на два види. До першого він відніс дане природою багатство, яке пов'язане з постійним нагромадженням засобів, необхідних для життя і корисних для держави чи домашнього об'єднання, але яке «не безкінечне, а має свої межі».

До другого виду багатства Аристотель відніс процес накопичення грошей, що являє собою «мистецтво наживати статок, з чим і пов'язане уявлення, нібито багатство і нажива не мають ніяких меж». Зазначені види багатства були названі Аристотелем «економіка» та «хремастика» [1, с. 224].

Водночас накопичення багатства Аристотель вважав зайвою діяльністю. Процентні доходи він називав сумнівною та найнеприроднішою формою доходу, оскільки, на його думку, гроші призначені переважно для обміну і не можуть продовжувати нові гроші [1, с. 225].

Аристотель вважав, що багатство складається з двох складових частин, таких як природне багатство і процес накопичення грошей. Перша, на його думку, має межі, друга – не має меж.

Із розвитком виробництва і товарно-грошових відносин дефініція «капітал» набула іншого значення. Її стали ототожнювати із сумою грошей, що надана в позику і приносить дохід власникові у вигляді відсотка. Причому таке трактування зберігалось майже до кінця ХІХ ст.

Історично сформувалася низка основних теорій капіталу, які узагальнено на рис. 1.

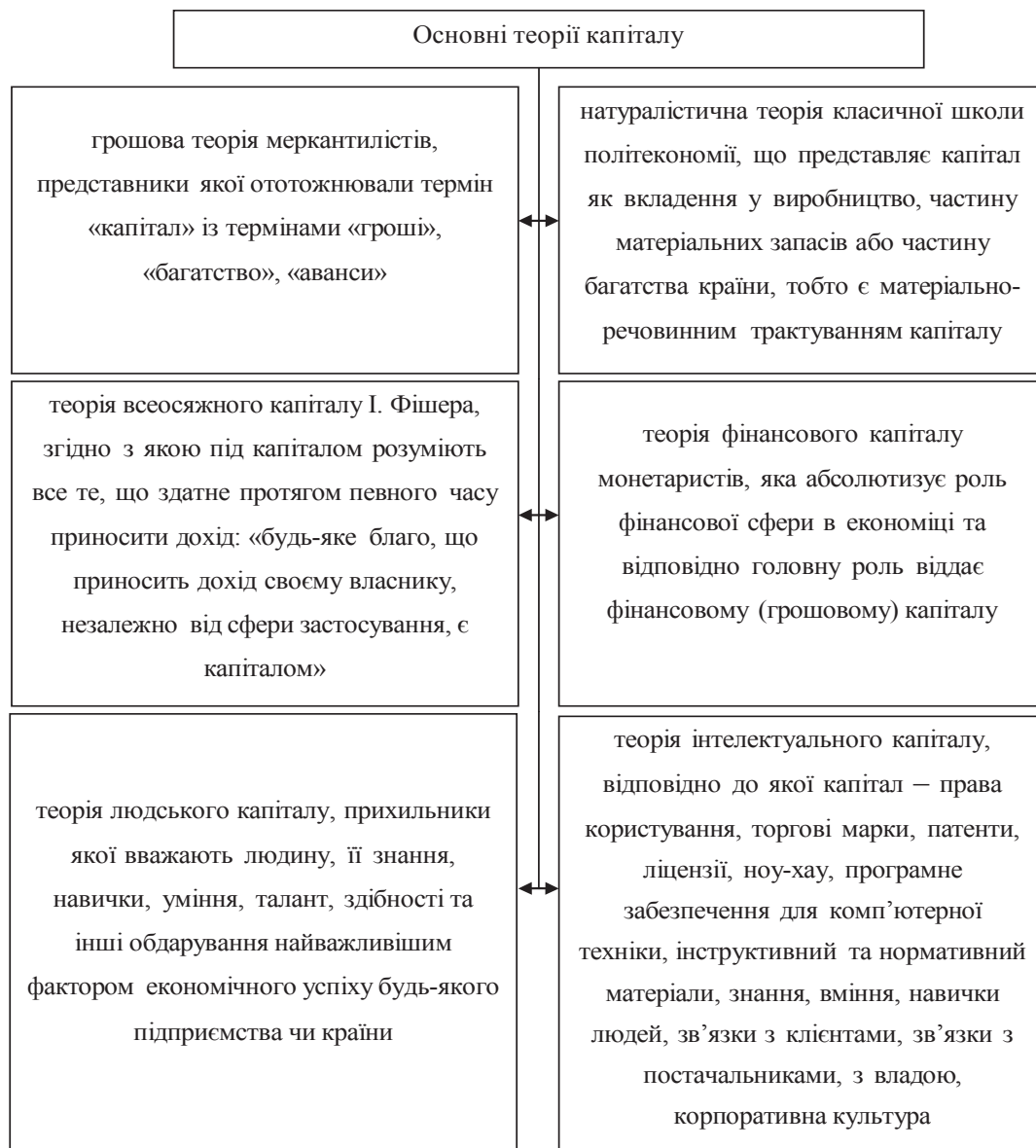


Рис. 1. Основні теорії капіталу

Джерело: [8; с. 16; 22, с. 52; 17]

На сучасному етапі розвитку суспільства представники західної економічної науки ототожнюють капітал із благами тривалого використання, що створюються людиною для виробництва інших товарів і послуг.

У сучасному суспільстві представники західної економічної науки трактують капітал як «блага довготривалого використання, що створені людиною для виробництва інших товарів і послуг». Це визначення капіталу слугує загальною основою для різних понять, використаних у житку і в економічній літературі.

Незважаючи на деяку спільність у трактуваннях дефініції «капітал», зміни умов господарювання створюють передумови для перманентного удосконалювання його сутності. Тому в сучасних

умовах дослідники по-різному підходять до визначення поняття «капітал».

Характеристика визначень капіталу, що використовуються в сучасних літературних джерелах, наведена в табл. 1.

Таким чином, категорія «капітал» є одним із найнеоднозначніших і незрозумілих понять, яке досліджували і досліджують учені. Це поняття включає в себе різноманітність сутнісних сторін складного економічного процесу.

Власному капіталу як індикатору відносин власності притаманні характеристики, які узагальнено на рис. 2.

Морфологічну оцінку поняття «власний капітал» підприємства наведено в табл. 2.

Таблиця 1

Морфологічна оцінка поняття «капітал підприємства» [20]

Автор	Визначення	Ключові слова
Балабанов І.Т. [2, с. 235]	Капітал – це частина фінансових ресурсів. Капітал – це гроші, випущені в обіг, і доходи, що вони приносять від цього обігу.	Частина фінансових ресурсів
Білоліпецький В.Г. [3, с. 182]	Капітал – частина фінансових ресурсів, задіяних підприємством в оборот, і доходи, що вони приносять від цього обороту.	Ресурси задіяні в оборот
Бланк І.А. [4, с. 396]	Капітал – загальна вартість засобів у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів.	Інвестовані в активи
Брігхем Є.Ф. [5, с. 223]	Капітал – необхідний фактор виробництва, він включає компоненти боргу, нерозподілений прибуток, привілейовані акції і звичайні акції.	Необхідний фактор виробництва
Катан Л.І. [6, с. 40]	Капітал – це накопичений шляхом збереження запас благ у формі грошових коштів і капітальних товарів, що залучаються його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язане з фактором часу, ризику і ліквідності.	Запас благ
Моїсєєв С.В. [7, с. 236]	Капітал – це кошти підприємства, відображені в пасиві його бухгалтерського обліку. При цьому фінансовий капітал поділяється на власний, тобто сформований за рахунок власних джерел фінансових ресурсів, і позичковий, формування якого здійснюється за рахунок позичкових фінансових джерел.	Пасив балансу
Опарін В.М. [7, с. 236]	Капітал – це сума коштів, спрямованих в основні засоби та обігові кошти підприємства.	Основні засоби та обігові кошти
Поддєрьогін А.М. [7, с. 236]	Капітал – це кошти, якими володіє підприємство для здійснення своєї діяльності з метою отримання прибутку.	Отримання прибутку

Таким чином капітал підприємства – це частина фінансових ресурсів підприємства, що відображаються в пасиві балансу, та спрямовуються в основні засоби та обігові кошти підприємства для здійснення господарської діяльності з метою одержання прибутку підприємства

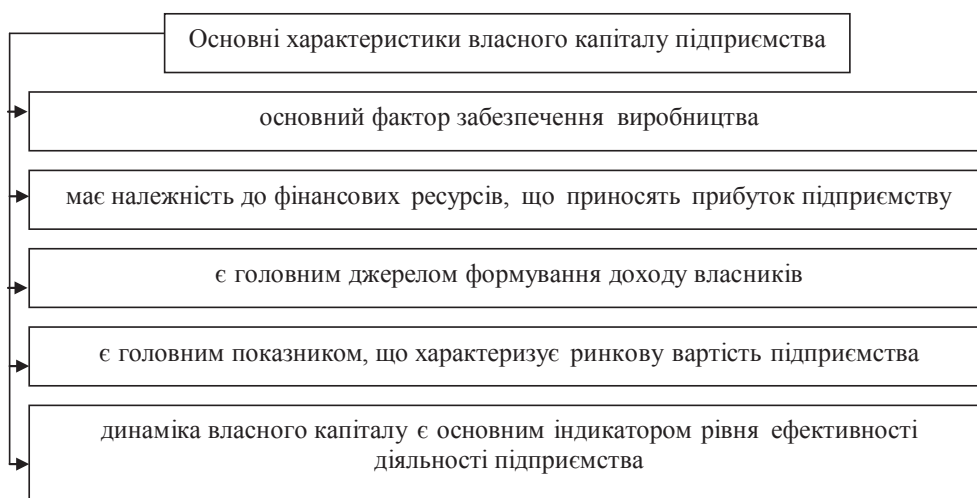


Рис. 2. Основні характеристики власного капіталу підприємства

Джерело: [8, с. 148]

Морфологічна оцінка поняття «власний капітал підприємства»

Автор	Визначення	Ключові слова
Л.В. Безкоровайна [9, с. 950]	Власний капітал – це власні джерела підприємства, внесені його засновниками, або суми реінвестованого чистого прибутку, які використовуються для формування активів підприємства у грошовій або матеріальній формі.	сума реінвестованого чистого прибутку
Бутинець Ф.Ф. [10, с. 317].	Власний капітал – це загальна вартість засобів підприємства, які належать йому на правах власності і використовуються ним для формування його активів	формування активів
Голов С. Ф. [11, с. 803]	Власний капітал формується акціями, тобто коштами інвесторів (власників) в обмін на реалізовані їм акції.	формування акціями
Городня Т. А. [12, с. 250]	Власний капітал – нагромадження шляхом збереження запасу економічних благ у формі грошових коштів та реальних капітальних товарів, що залучається його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і чинник виробництва з метою отримання доходу	нагромадження шляхом збереження запасу економічних благ
Катан Л. І. [6, с. 147]	Власний капітал – це певне вираження фінансових відносин, що виникають між акціонерним товариством (корпорацією) та іншими суб'єктами господарювання з приводу його формування та використання.	фінансові відносини
В.Ф. Максимова [13, с. 124]	Власний капітал – це власні джерела фінансування підприємства, що вкладені його засновниками без визначеного строку їх повернення, накопичені суми реінвестованого прибутку протягом строку функціонування підприємства та інші власні джерела.	джерела фінансування підприємства
Нужна О. А. [14, с. 500]	Власний капітал – це загальна вартість власних засобів підприємства, які належать йому на правах власності і використовуються ним для формування його активів	формування активів
Авторське визначення	Власний капітал підприємства – фінансові відносини з приводу формування джерел фінансування підприємства за рахунок коштів засновників, а також суми реінвестованого чистого прибутку	
Таким чином капітал підприємства – це частина фінансових ресурсів підприємства, що відображаються в пасиві балансу, та спрямовуються в основні засоби та обігові кошти підприємства для здійснення господарської діяльності з метою одержання прибутку підприємства		

На основі проведеної морфологічної оцінки поняття «власний капітал підприємства» можна дійти висновку про те, що в сучасних умовах власний капітал підприємства є основою для його операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, оскільки на основі достатності власного капіталу можна судити про його незалежність, а значить, і про фінансову безпеку, за допомогою власного капіталу керівництво підприємства має право приймати самостійні рішення у сфері управління і, відповідно, нести відповідальність за отримані результати.

Висновки з проведеного дослідження. У роботі було досліджено теоретичну сутність визначення «власний капітал підприємства» як основного джерела його діяльності, виявлено, що свій життєвий цикл підприємство починає на основі власних джерел, використовує власний капітал під час операційної та інвестиційної діяльності; рішення про ліквідацію підприємства приймають господарі підприємства, виходячи з обсягів власного капіталу. Тому можна визначити, що економічна категорія «власний капітал підприємства» – це особливий об'єкт управління, який дозволяє розрахувати рівень фінансової безпеки підприємства для його співвласників, а також розрахувати рівень його конкурентоспроможності для потенційних інвесторів та кредиторів. Подальший пошук ефективного формування та управління власним капіталом підприємства

в умовах кризового стану економіки України є важливим етапом розвитку підприємництва в країні загалом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Квасницька Р.С. Управління капіталом підприємства через призму еволюції його визначення та змісту як економічної категорії / Квасницька Р.С. // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія : економічна. – Донецьк : ДонНТУ, 2003. Вип. 56. С. 223-229.
2. Балабанов І.Т. Основи фінансового менеджменту: Учебное пособие. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Финансы и статистика, 1999. 511 с.
3. Белолипецкий В.Г. Финансы фирмы / В.Г. Белолипецкий. – Спб.: «Питер», 2002. 456 с.
4. Бланк И.А. Управление капиталом: Учебный курс / И.А. Бланк. – К.: «Эльга, Ника-Центр», 2004. – 576 с. С. 394-568.
5. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту. Навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури 2008. 560 с.
6. Катан Л.І. Фінансові ресурси підприємства та особливості їх формування / Л.І. Катан // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. 2014. № 6. С. 38-44.
7. Юшко С.В. Критичний аналіз економічної сутності поняття «капітал підприємства» [Текст] / С.В. Юшко, А.А. Лугова // Вісник економіки, транспорту і промисловості. 2011. № 36. С. 234-238.

8. Вівчар О.Й. Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємства / О. Вівчар, В. Саварин // Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. Львів: РВВ НЛТУ України. 2009. Вип. 19.5. С. 146-150.

9. Безкоровайна Л.В. Особливості обліку власного капіталу на підприємствах / Л.В. Безкоровайна // Журнал МНУ ім. В.О.Сухомлинського. – 2015. – Вип. 4. URL: <http://www.global-national.in.ua/archive/4-2015/200.pdf>.

10. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Ф.Ф. Бутинець – 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2009. 912 с.

11. Голов С.Ф. Фінансовий облік / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. К.: Лібра, 2005. 976 с.

12. Городня Т.А. Сучасна стратегія управління капіталом підприємства / Т.А. Городня // Наук. вісн. НЛТУ України. 2008. Вип. 18 (10). С. 250-253.

13. Максимова В.Ф. Бухгалтерський облік: [підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 6.050100 «Облік і аудит»] / В.Ф. Максимова. Одеса : ОНЕУ, 2012. 670 с.

14. Нужна О.А. Власний капітал сільськогосподарських підприємств: трактування, класифікація, структура / О. Нужна // Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету: наук. журнал. Економічні науки. Серія облік і фінанси. 2012. Вип. № 9 (33). Ч. 2. 2012. С. 498-507.

REFERENCES:

1. Kvasnicka R.S. (2003) Upravlinnya kapitalom pidpriemstva cherez prizmu evolyuciyi jogo viznachennya ta zmistu yak ekonomichnoyi kategoriyi [Capital management of the enterprise through the prism of the evolution of its definition and content as an economic category]. Naukovi prac Doneckogo nacionalnogo tehnicnogo universitetu. Seriya: ekonomichna. – Doneck : DonNTU, Vip. 56. pp. 223-229. (in Ukrainian).

2. Balabanov I. T. (1999) Osnovy finansovogo menedzhmenta: Uchebnoe posobie. [Fundamentals of Financial Management: Tutorial.]. Moscow: Finansy i statistika, 511 p. (in Russian).

3. Belolipeckij V.G. (2002) Finansy firmy [Finance firm]. St. Petersburg: «Piter» – 456 p. (in Russian).

4. Blank I. A. (2004) Upravlenie kapitalom: Uchebnyj kurs [Capital Management: Training Course]. Kiev: «Elga, Nika-Centr» – 576 p. (in Ukrainian).

5. Brigham Ye.F. (2008) Osnovi finansovogo menedzhmentu. Navch. posibnik. [Fundamentals of Financial Management. Tutorial.] Kiyiv: Centr navchalnoyi literaturi – 560 p. (in Ukrainian).

6. Katan L.I. (2014). Finansovi resursi pidpriemstva ta osoblivosti yih formuvannya. [Financial resources of the enterprise and peculiarities of their formation]. Visnik Dnipropetrovskogo derzhavnogo agrarno-ekonomichnogo universitetu, pp. 38-44. (in Ukrainian).

7. Yushko, S.V. (2011). Kritichnij analiz ekonomichnoyi sutnosti ponyattya «kapital pidpriemstva» [Tekst]. [Critical analysis of the economic essence of the concept of «enterprise capital»]. Visnik ekonomiki, transportu i promislivosti. – pp. 234-238. (in Ukrainian).

8. Vivchar O.J. (2009). Vlasnij kapital yak finansove dzherelo funkcionuvannya pidpriemstva. [Equity as a financial source for the functioning of the enterprise]. Naukovij visnik NLTU Ukrayini: Zbirnik naukovo-tehnicnih prac. – Lviv: RVV NLTU Ukrayini, pp. 146-150. (in Ukrainian).

9. Bezkorovajna L.V. (2015). Osoblivosti obliku vlasnogo kapitalu na pidpriemstvah. [Features of accounting for equity in enterprises]. Zhurnal MNU im. V.O. Suhomlinskogo. – Vip. 4 [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : <http://www.global-national.in.ua/archive/4-2015/200.pdf>. (in Ukrainian).

10. Butinec F.F. (2009). Buhgalterskij finansovij oblik: pidruchnik dlya studentiv specialnosti «Oblik i audit» vishih navchalnih zakladiv. [Accounting financial accounting: a textbook for students of the specialty «Accounting and audit» of higher educational institutions]. Zhitomir: PP «Ruta», 912 p. (in Ukrainian).

11. Golov S.F. (2005). Finansovij oblik. [Financial Accounting]. Kiyiv: Libra, 976 p. (in Ukrainian).

12. Gorodnya T.A. (2008). Suchasna strategiya upravlinnya kapitalom pidpriemstva. [Modern strategy of enterprise capital management]. Nauk. visn. NLTU Ukrayini, pp. 250-253. (in Ukrainian).

13. Maksimova V.F. (2012). Buhgalterskij oblik: [pidruchnik dlya studentiv vishih navchalnih zakladiv specialnosti 6.050100 «Oblik i audit»] [Accounting]. Odesa: ONEU, 670 p. (in Ukrainian).

14. Nuzhna O.A. (2012). Vlasnij kapital silskogo-spodarskih pidpriemstv: traktuvannya, klasifikaciya, struktura. [Own capital of agricultural enterprises: interpretation, classification, structure]. Zbirnik naukovih prac Luckogo nacionalnogo tehnicnogo universitetu: nauk. zhurnal. Ekonomichni nauki. Seriya oblik i finansy. pp. 498-507. (in Ukrainian).

Maiboroda Olha

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Finance and Credit
Kharkiv Institute of Finance of
Kyiv National University of Trade and Economics

Sukrusheva Hanna

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Economics and Management
V. N. Karazin Kharkiv National University

Kryvobohova Iryna

Student
Kharkiv Institute of Finance of
Kyiv National University of Trade and Economics

MODERN APPROACHES TO DEFINING CAPITAL AND OWN CAPITAL OF ENTERPRISE

The purpose of the article. The management of the enterprise, at every stage of its life cycle, is always aimed at the effective formation of the distribution and use of its capital. Therefore, the study of this important category is necessary in the present conditions, since the economic space has a changing character, which necessitates constant efforts in the search for new sources of capital formation, qualitative distribution and effective use. The purpose of the study is to study the theoretical aspects of the concept of «capital» and «equity» of the enterprise, with a view to its generalization.

Methodology. Used modern scientific and special research methods, in particular: system analysis and synthesis - to clarify the essence of the concepts of «capital» «equity» of the enterprise. Methods of systematization and comparison - to streamline and generalize the conceptual apparatus of the enterprise's equity, approaches to its evaluation.

Results. The leading role of the category «capital» is emphasized by the most meaningful meaning of this notion, which comes from the Latin word «capitalis» and means the main, basic, groundbreaking, very important. The study of this concept was engaged in scientists at all times. He considered capital through the prism of wealth and concluded that this concept is divided into two types. Before the first, he took the wealth given by nature, which is associated with a permanent accumulation of means necessary for life and useful for the state or home association, but which «is not infinite, but has its limits». At the same time, the accumulation of wealth, Aristotle considered excessive activity. He called interest income the dubious and unnatural form of income, since, in his opinion, money is intended primarily for exchange and can not continue to new money. Aristotle believed that wealth consists of two components, namely: natural wealth and the process of accumulation of money.

In modern society, representatives of Western economic science treat capital as «the long-term benefit of human creation for the production of other goods and services.» This definition of capital serves as a general basis for various concepts used in the use and in economic literature.

Despite some commonality in the interpretation of the definition of «capital», changing the conditions of business create prerequisites for the permanent perfection of its essence. Therefore, in today's conditions, researchers are differently suited to the definition of the concept of «capital».

Practical implications. On the basis of the performed morphological assessment of the concept of «equity of the enterprise», one can conclude that, in modern conditions, the equity of the enterprise is the basis for its operational, investment and financial activity, since on the basis of the sufficiency of equity can be judged on its independence, and hence and financial security, with the help of equity capital, management of the enterprise has the right to make independent decisions in the field of management, and, accordingly, be responsible for the results obtained.